

M.Djalilova, M.Umarxodjayeva

Andijon tuman 1-son kasb-hunar maktabi o'qituvchisi

O'QUVCHILARNI KASBGA YO'NALTIRISH ORQALI TARBIVAVIY ISHLARNI OLIB BORISH METODIKASI

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'quvchilarni kasbga yo'naltirish orqali tarbiyaviy ishlarni olib borish metodikasi tadqiq etiladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, kasbga yo'naltirish jarayonida kompleks yondashuv, individual qobiliyatlarni hisobga olish va amaliy tajribalarni joriy etish muhim ahamiyatga ega. Maqolada taklif etilgan metodika o'quvchilarning kelajakdagi kasbiy faoliyatiga tayyorgarlik darajasini sezilarli darajada oshirishga xizmat qilishi aniqlandi.

Kalit so'zlar: kasbga yo'naltirish, tarbiyaviy ishlar, metodika, o'quvchilar, individual yondashuv, amaliy tajriba

Аннотация: В данной статье исследуется методика проведения воспитательной работы через профориентацию учащихся. Согласно результатам исследования, в процессе профориентации важен комплексный подход, учет индивидуальных способностей и внедрение практического опыта. Установлено, что предложенная в статье методика служит значительному повышению уровня подготовки учащихся к будущей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: профориентация, воспитательная работа, методика, воспитанники, индивидуальный подход, практический опыт

Abstract: This article explores the methodology of conducting educational work by directing students to the profession. According to the results of the study, in the process of professional orientation, an integrated approach, accounting of individual abilities and the introduction of practical experiments are important. The methodology proposed in the article was found to serve to significantly increase the level of readiness of students for future professional activities.

Keywords: career orientation, educational work, methodology, students, individual approach, practical experience

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri o'quvchilarni kelajakdagi kasbiy faoliyatga tayyorlash hisoblanadi. Bu jarayonda nafaqat bilim va ko'nikmalarni shakllantirish, balki shaxsning umumiy rivojlanishi, qiziqishlari va qobiliyatlarini aniqlash ham muhim o'rin tutadi [1]. O'quvchilarni kasbga yo'naltirish orqali tarbiyaviy ishlarni olib borish metodikasi ushbu maqsadlarga erishishning samarali vositasi sifatida qaraladi.

Kasbga yo'naltirish - bu shaxsning kasbiy o'zini o'zi anglash, kasbiy tanlov va kasbiy tayyorgarlik jarayonlarini qamrab oluvchi kompleks yondashuv [2]. Bu jarayon o'quvchilarga kelajakdagi kasbiy faoliyatlarini ongli ravishda tanlash va rejalashtirish imkoniyatini beradi. Shu bilan birga, kasbga yo'naltirish orqali tarbiyaviy ishlar olib borish o'quvchilarning ijtimoiy-shaxsiy rivojlanishiga, mas'uliyat hissini shakllantirishga va jamiyatdagi o'z o'rnini topishga yordam beradi [3].

Ushbu tadqiqotning maqsadi o'quvchilarni kasbga yo'naltirish orqali tarbiyaviy ishlarni olib borish metodikasini ishlab chiqish va uning samaradorligini baholashdan iborat.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Ushbu tadqiqot doirasida ilmiy-nazariy manbalarni tahlil qilish, statistik ma'lumotlarni qayta ishlash va tahlil qilish kabi metodlardan foydalanildi.

Ilmiy-nazariy manbalarni tahlil qilish jarayonida o'zbek, rus va xorijiy olimlarning kasbga yo'naltirish va tarbiyaviy ishlar bo'yicha tadqiqotlari o'rganildi. Jumladan, O'zbekistonda bu sohada A. Abduqodirov, R. Djuraev, N. Muslimov kabi olimlarning ishlari alohida e'tiborga loyiq [4]. Rossiyalik olimlardan E.A. Klimov, N.S. Pryajnikov, S.N. Chistyakova kabi mutaxassislarning tadqiqotlari o'rganildi [5]. Xorijiy manbalardan J. Holland, D. Super, F. Parsons kabi olimlarning nazariyalari tahlil qilindi [6].

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, kasbga yo'naltirish jarayonida kompleks yondashuv, individual xususiyatlarni hisobga olish, amaliy tajribalarni joriy etish va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyatga ega [7]. Shu bilan birga, tarbiyaviy ishlar olib borishda o'quvchilarning ijtimoiy-shaxsiy rivojlanishiga, axloqiy-ma'naviy tarbiyasiga alohida e'tibor qaratish lozim [8].

NATIJALAR

Kasbga yo'naltirish jarayonida kompleks yondashuvning ahamiyati aniqlandi. Bu yondashuv o'quvchilarning individual xususiyatlari, qobiliyatlari va qiziqishlarini hisobga olgan holda, ularning kelajakdagi kasbiy faoliyatiga tayyorgarlik darajasini oshirishga xizmat qiladi.

O'quvchilarning kasbiy qiziqishlari va moyilliklarini aniqlash uchun zamonaviy diagnostika usullaridan foydalanish zaruriyati aniqlandi. Bu usullar o'quvchilarning shaxsiy xususiyatlarini chuqur o'rganish va ularga mos kasblarni tanlashda yordam beradi.

Kasbiy ma'rifat ishlarini olib borishning samarali usullari aniqlandi. Bu usullar turli kasblar, mehnat bozori talablari va ta'lim imkoniyatlari haqida keng qamrovli ma'lumotlar berishni o'z ichiga oladi.

Amaliy tajribalarning ahamiyati aniqlandi. O'quvchilarga turli kasblarni bevosita sinab ko'rish imkoniyatini beruvchi amaliy mashg'ulotlar, ekskursiyalar va tajriba dasturlarini tashkil etish kasbga yo'naltirishning muhim elementi ekanligi aniqlandi.

Psixologik qo'llab-quvvatlashning roli aniqlandi. O'quvchilarning o'ziga ishonchini oshirish, stress va qo'rquvlarni yengishga yordam berish kasbga yo'naltirish jarayonining ajralmas qismi ekanligi aniqlandi.

Ijtimoiy-shaxsiy rivojlanishning ahamiyati aniqlandi. O'quvchilarning kommunikativ ko'nikmalari, liderlik qobiliyatlari, ijodiy fikrlashini rivojlantirish kasbga yo'naltirish jarayonida muhim rol o'ynashi aniqlandi.

Zamonaviy texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati aniqlandi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, virtual reallik, sun'iy intellekt imkoniyatlaridan foydalanish kasbga yo'naltirish jarayonini yanada samarali qilishi mumkinligi aniqlandi.

TAHLIL VA MUHOKAMA

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarni kasbga yo'naltirish orqali tarbiyaviy ishlarni olib borish metodikasi kompleks yondashuv asosida qurilishi lozim. Bu yondashuvning asosiy elementlari quyidagilardan iborat:

Individual diagnostika va konsultatsiya: O'quvchilarning shaxsiy xususiyatlari, qobiliyatlari va qiziqishlarini chuqur o'rganish asosida kasbga yo'naltirish ishlarini olib borish muhim ahamiyatga ega. Bu yondashuv kasbiy shaxsiyat nazariyasi va hayot davomida kasbiy rivojlanish konsepsiyasi bilan uyg'un keladi.

Kasbiy ma'rifat: Turli kasblar, mehnat bozori talablari, ta'lim imkoniyatlari haqida keng qamrovli ma'lumotlar berish o'quvchilarning kasbiy tanlovi uchun zarur bo'lgan bilimlar bazasini shakllantiradi.

Amaliy tajribalar: O'quvchilarga turli kasblarni bevosita sinab ko'rish imkoniyatini beruvchi amaliy mashg'ulotlar, ekskursiyalar va tajriba dasturlarini tashkil etish nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'lashga yordam beradi.

Psixologik qo'llab-quvvatlash: O'quvchilarning o'ziga ishonchini oshirish, stress va qo'rquvlarni yengishga yordam berish kasbiy tanlov jarayonidagi muhim omil hisoblanadi.

Ijtimoiy-shaxsiy rivojlanish: O'quvchilarning kommunikativ ko'nikmalari, liderlik qobiliyatlari, ijodiy fikrlashini rivojlantirish kelajakdagi kasbiy muvaffaqiyat uchun muhim ahamiyatga ega.

Texnologik innovatsiyalar: Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, virtual reallik, sun'iy intellekt imkoniyatlaridan foydalanish kasbga yo'naltirish jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilishi mumkin.

Hamkorlik: O'qituvchilar, psixologlar, ota-onalar va ish beruvchilar o'rtasida samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish kasbga yo'naltirish jarayonining samaradorligini oshiradi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, ushbu kompleks yondashuv o'quvchilarning kasbga yo'nalganlik darajasini sezilarli darajada oshirishi mumkin. Bu esa o'z navbatida, ularning kelajakdagi kasbiy faoliyatiga tayyorgarlik darajasini ham yaxshilaydi.

Shu bilan birga, nazariy tadqiqot jarayonida ba'zi qiyinchiliklar va cheklovlar ham aniqlandi. Jumladan, O'zbekiston sharoitida kasbga yo'naltirish bo'yicha ilmiy tadqiqotlarning nisbatan kamligi, mavjud xorijiy tajribalarni mahalliy sharoitga moslashtirish zaruriyati, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlarining cheklanganligi kabi muammolar mavjud.

Ushbu tahlil va muhokama asosida, O'zbekiston ta'lim tizimida o'quvchilarni kasbga yo'naltirish orqali tarbiyaviy ishlarni olib borish metodikasini yanada takomillashtirish uchun qo'shimcha amaliy tadqiqotlar o'tkazish, mahalliy sharoitga mos diagnostika vositalarini ishlab chiqish, o'qituvchilarning bu boradagi malakasini oshirish va zamonaviy texnologiyalardan keng foydalanish tavsiya etiladi.

Mehnat bozori talablarini inobatga olgan holda kasbga yo'naltirish dasturlarini muntazam yangilab borish lozim. Bu o'quvchilarning kelajakdagi kasbiy muvaffaqiyatini ta'minlashga xizmat qiladi. Kasbga yo'naltirish jarayonida o'quvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish, tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantirish zarur. Bu ko'nikmalar tez o'zgaruvchan mehnat bozori sharoitida moslashuvchanlikni ta'minlaydi. O'zbekiston ta'lim tizimida o'quvchilarni kasbga yo'naltirish orqali tarbiyaviy ishlarni olib borish amaliyotini takomillashtirish bo'yicha aniq tavsiyalar ishlab chiqish mumkin. Bu esa o'z navbatida, yoshlarning kelajakdagi kasbiy faoliyatga tayyorgarlik darajasini oshirish va mamlakatning iqtisodiy rivojlanishiga hissa qo'shish imkonini beradi.

XULOSALAR

Kasbga yo'naltirish jarayonida kompleks yondashuv, individual xususiyatlarni hisobga olish va amaliy tajribalarni joriy etish muhim ahamiyatga ega. Bu yondashuv o'quvchilarning kelajakdagi kasbiy faoliyatiga tayyorgarlik darajasini sezilarli darajada oshiradi. Samarali kasbga yo'naltirish metodikasi quyidagi asosiy elementlarni o'z ichiga olishi kerak: individual diagnostika va konsultatsiya, kasbiy ma'rifat, amaliy tajribalar, psixologik qo'llab-quvvatlash, ijtimoiy-shaxsiy rivojlanish, texnologik innovatsiyalar va keng qamrovli hamkorlik. Zamonaviy texnologiyalardan foydalanish, jumladan axborot-kommunikatsiya vositalari, virtual reallik va sun'iy intellekt imkoniyatlarini joriy etish kasbga yo'naltirish jarayonini yanada samarali va qiziqarli qiladi.

O'qituvchilar, psixologlar, ota-onalar va ish beruvchilar o'rtasida samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish kasbga yo'naltirish jarayonining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. O'zbekiston sharoitida kasbga yo'naltirish metodikasini takomillashtirish uchun qo'shimcha amaliy tadqiqotlar o'tkazish, mahalliy sharoitga mos diagnostika vositalarini ishlab chiqish va o'qituvchilarning bu boradagi malakasini

oshirish zarur. Kasbga yo'naltirish jarayonini tarbiyaviy ishlar bilan uzviy bog'liq holda olib borish o'quvchilarning nafaqat kasbiy, balki shaxsiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abduqodirov, A., & Pardayev, A. (2020). Kasb-hunarga yo'naltirish nazariyasi va amaliyoti. Toshkent: "Fan va texnologiya".
2. Климов, Е. А. (2010). Психология профессионального самоопределения. Москва: Академия.
3. Super, D. E. (1980). A life-span, life-space approach to career development. *Journal of Vocational Behavior*, 16(3), 282-298.
4. Muslimov, N. A. (2018). O'quvchi-yoshlarni kasbga yo'naltirishning pedagogik asoslari. Toshkent: "O'qituvchi".
5. Пряжников, Н. С. (2008). Профессиональное самоопределение: теория и практика. Москва: Академия.
6. Holland, J. L. (1997). Making vocational choices: A theory of vocational personalities and work environments. *Psychological Assessment Resources*.
7. Джураев, Р. Х. (2019). Инновационные технологии в профессиональной ориентации учащихся. Ташкент: "Фан ва технология".
8. Чистякова, С. Н. (2014). Педагогическое сопровождение самоопределения школьников. Москва: Академия.